

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»

ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» ДЛЯ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

I. Ya. Zalipska

I. Horbachevsky Ternopil State Medical University

EFFECTIVE TEACHING METHODS OF UKRAINIAN LANGUAGE (IN PROFESSIONAL DIRECTION) FOR STUDENTS OF MEDICAL SPECIALTIES

Анотація. У статті порушено проблему використання ефективних методів навчання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів медичних спеціальностей. Зазначено, що ефект непередбачуваності роботи, мобільність викладача і розумна діджиталізація в освіті як нові методи та підходи до навчання завжди урізноманітнюють практичне заняття, привертають увагу, зацікавлюють і далі сприяють активній роботі студента. У дослідженні проаналізовано різноманітні завдання до теми «Мовна норма. Орфоепічні норми, норми наголосу». Наголошено на використанні цікавих інтерактивних методів навчання, як-от: «Мозковий штурм», «Фоторепортаж», «Мікрофон», «Робота в парах», «Тренувальні завдання», «Інтерактивні завдання», «Робота в групах», «Прес». Аргументовано важливість відеопрезентації на занятті, у якій відображено основні теоретичні аспекти теми.

Встановлено, що метод «Мозковий штурм» і метод колективно-групового навчання «Мікрофон» сприяють швидкому і якісному опитуванню теоретичного матеріалу. Виконання завдання «Фоторепортаж» підвищує інтерес студентів до покращення рівня володіння українською мовою, адже виправлення чужих помилок – це дієвий метод для запам'ятовування норм літературної мови. Необхідно зазначити, щоб зосередити увагу студентів наприкінці практичного заняття, варто подавати такі завдання, які б із впевненістю їх зацікавили, мали підсумковий характер вивченого матеріалу і спонукали до покращення рівня володіння українським словом. На практичному занятті запропоновано студентам проаналізувати фрагмент телепрограми медичної тематики і виписати порушення літературних норм. Зауважимо, що робота в парах і в групах потребує більшої затрати часу, однак такі завдання є високоєфективними. Безперечно, якісне виконання запропонованих завдань вимагає хоча б часткової попередньої підготовки студентів до заняття: знання теоретичного матеріалу, написання вдома запропонованих завдань, сумлінного виконання пошукової роботи.

Ключові слова: ефективні методи навчання; інтерактивний метод; мовнокомунікативна компетенція; мовна норма.

Abstract. The article analyzes a problem of the effective teaching methods of discipline “Ukrainian language (in professional direction)” for students of medical specialties. It notes that the unpredictability’s work effect, teacher’s mobility and educational reasonable digitalization as new teaching methods and approaches always diversify practical training, attract attention, interest and further contribute of student’s active work. The various tasks of topic “Language norm. Norms of orthoepy, norms of emphasis” are analyzed in the article. It underscores on the use of interesting interactive teaching methods, such as “Brainstorming”, “Photo Reporting”, “Microphone”, “Work in pairs”, “Training Tasks”, “Interactive Tasks”, “Work in groups”, “Press”. It argues the importance of video presentation in lesson, which reflects the main theoretical aspects of the topic.

The research demonstrates that “Brainstorming method” and the collective-group method “Microphone” contribute to the rapid and qualitative questioning of theoretical material. Completing “Photo Reporting task” increases students’ interest in improving their Ukrainian language proficiency, since correcting others’ mistakes is an effective method of memorizing literary language standards. It should be noted that in order to focus the students’ attention at the end of lesson, it is worth submitting tasks, which are interesting, have the final character of material studied, and stimulate the improvement of the Ukrainian language knowledge’ level. Students analyze a part of medical television program and write the violation of literary norms at practical lesson. It emphasizes that the working in pairs and in groups requires more time, but such tasks are highly effective. Undoubtedly, the qualitative fulfillment of the offered tasks requires at least partial preliminary preparation of students for the class: knowledge of theoretical material, writing of suggested tasks at home, honest completion of search work.

Key words: effective teaching methods; interactive methods; language communicative competence; literary norm.

Вступ. Сьогодення вимагає від викладача цікавої та ефективної роботи. Працівники вищої школи повинні не лише заставити студента вчитися, але і провести заняття так, щоб студент захотів отримати знання. Цьому сприяє підбір таких методів навчання, які полегшать сприйняття складного матеріалу, покращать його засвоєння і дадуть результат роботи – студент оволодіє конкретними знаннями та навичками.

Нові методи та підходи до навчання завжди урізноманітнюють заняття, створюють ефект непередбачуваності роботи викладача і таким способом привертають увагу й далі сприяють активній роботі студента [2].

Ще одним важливим принципом сучасного навчання є мобільність викладача і студента, використання розумної діджиталізації в освіті. На нашу думку, дуже важливо розуміти, що студент ХХІ століття не може сісти за стіл і виконувати завдання протягом двох годин, тому викладачеві потрібно активно використовувати сучасні інтерактивні технології і технічні засоби навчання, поєднувати виконання домашнього завдання під час інших занять чи дозвілля.

Мета дослідження – проаналізувати ефективні й дієві методи навчання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів медичних спеціальностей.

Методи дослідження. Специфіка досліджуваного предмета зумовила потребу використання низки методів: безпосереднього спостереження – для підбору ефективних завдань із дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів-медиків»; описового методу – для характеристики зібраного фактичного матеріалу; методу комплексного аналізу – для інтерпретації дієвості практичних завдань; методики моніторингу ефективних методів навчання – для покращення роботи викладача на практичному занятті.

Результати дослідження. Пропонуємо аналіз практичного заняття з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», тема якого «Мовна норма. Орфоепічні норми, норми наголосу». Мета заняття передбачає засвоїти основні відомості про мовні норми загалом та орфоепічні норми зокрема; виробити навички правильного наголошування та використання у мовленні медичної термінології.

Передусім варто зазначити, що впродовж практичного заняття викладачеві варто запропонувати студентам перегляд презентації, у якій відображено основні теоретичні аспекти теми. За бажанням

студенти можуть занотувати найважливішу інформацію або ж ті визначення, які пропустили під час підготовки до заняття. Таким чином, розуміння кожного поняття підсилюється зоровою, слуховою (коментар викладача) і механічною пам'яттю.

I. За допомогою інтерактивного методу «Мозковий штурм» викладач пропонує колективно обговорити теоретичні питання: 1) культура мови; 2) класифікація мовних норм; 3) типові порушення мовних норм у професійній мові.

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів варто використати такі проблемні запитання: *Коли культура мови виокремилася як самостійна дисципліна? Що таке мовна норма? Як Ви розумієте поняття «узус»? Які ознаки літературної норми? Що лежить в основі класифікації мовних норм? Які структурно-мовні типи норм Ви знаєте? Які критерії літературної норми доцільно розглядати? Які найбільш частотні порушення у мові студента-медика?*

II. Перевірка домашнього завдання «Фоторепортаж».

Студенти повинні продемонструвати фотографії з порушеннями літературних норм, які вони зафіксували у назвах медичних установ, в оголошеннях, інформаційних листах та ін., які розміщені в медичних закладах, а також у текстах медичного характеру. Також варто проаналізувати частотність мовних порушень і запропонувати правильний варіант написання.

Після виконаного завдання студентам потрібно зробити висновки, які ж літературні норми в їхній професійній мові є слабкі, а які сильні. Зазначимо, що така пошукова робота дуже цікава студентам і сприяє кращому засвоєнню практичних навичок слововживання.

III. Опитування студентів з метою встановлення рівня опанування теоретичного матеріалу за допомогою методу колективно-групового навчання «Мікрофон».

Питання для обговорення: *Які літературні норми належать до усних? Охарактеризуйте орфоепічні норми. Наведіть приклади. Які особливості вимови голосних і приголосних звуків української мови? Які засоби милозвучності української мови Ви знаєте? Що таке акцентуаційні норми? Наведіть приклади. Охарактеризуйте наголос в українській мові. Який наголос в українській мові (рухомий чи сталий)? Які мови зі сталим наголосом Ви знаєте?*

Кожен студент має можливість дати відповідь на поставлене запитання або ж доповнити колегу протягом хвилини. Таким чином, за короткий проміжок

часу можна з'ясувати, наскільки добре студенти володіють теоретичним матеріалом.

IV. Робота в парах.

Студенти виконують завдання – ставлять наголоси у загальноживаних словах. Згодом вони повинні обмінятися зошитами і перевірити наголошення слів. Дозволено користуватися академічними словниками та інтернет-порталом <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>. Викладачеві варто звернути увагу на складні випадки наголошення.

Завдання. Поставте наголоси у словах: *діалог, завдання, новий, чотирнадцять, фаховий, феномен, вимова, разом, видання (книги), випадок, довідник, навчання, каталог, одинадцять, черговий, корисний, сільськогосподарський, середина, русло, мого, ношу, везла, твого, визнання, фарфор, бюлетень, диспансер, приятель, термометр, дочка, кропива, плигати, візьму, кажу, роблю, люблю, піде, підемо, підуть, повернеться, було, взяла, провести, проведемо, адже, урочисто, босоніж, медикамент, показник, позначка, знахідка, виразний, порядковий, знаменник, шофер, український, ракурс, партер, генезис, гуртожиток, коромисло, граблі, осока, веретено, дрова, сантиметр, центнер, камфора, окіст, залоза, лупа (збільшувальне скло), спина, параліч, кишка, бородавка, алкоголь, сеча, сироватка, щелепа, різкий, легеневий, більмовий, паховий, пахвинний, пахвовий, м'язовий, джгутовий, пористий, лікарський (від лікаря), лікарський (від ліки), прокажений, сітчастий, перетинчастий, підлітковий.*

Робота в парах підвищує показник грамотності студентів, покращує комунікативні здібності і сприяє кращому запам'ятовуванню складних випадків наголошення. Єдиний недолік такого виду роботи полягає у потребі великої кількості часу, проте користування інтернет-порталами значно підвищує швидкість виконання завдання.

V. Тренувальні завдання.

1. Поставте наголос у словах. Яке правило можна сформулювати як висновок? *Завдання, запитання, змагання, дослідження, повстання, намагання, читання, писання, пізнання, видання, питання, розв'язання, лікування, знання, звання, спання, вболівання, недоїдання, кохання, відправлення, затримання, засідання, зсідання, оперування, звертання, вчення, убрання, копання, збирання, гоління, одужання, згортання, прання.*

2. Спишіть слова. Що їх об'єднує? *Алфавіт, байдуже, сурма, апостроф, весняний, висіти, договір, ясний, завжди, тисячі, помилка, мабуть, роки, шкереберть, нашвидкуруч, бажаний, жало, надвечір, надвоє, постіль, скарби, сосна, сливовий, зокрема, коледж.*

VI. Інтерактивне завдання.

Запитання викладача: Що таке паралельний наголос? Наведіть приклади.

Завдання. Випишіть у першу колонку слова з паралельним (дублетним) наголосом, у другу – ті, які диференціюють значення слів: *алфавіт, алфавітний, весняний, атлас, висіти, договір, заклад, зокрема, одинадцять, вигода, милувати, руки, заголовок, об'єднання, жало, туга, завжди, типовий, запал, образи, милити, пересічний, черговий, завжди, лікарський, дзвони, відомість, рефлекторний, наривний, частковий, людський.*

Тренувальні завдання удосконалюють навички володіння акцентуаційними нормами. Невелика кількість підібраних слів сприяє швидкому переключенню з одного виду роботи на інший, що зменшує втомленість студентів.

VII. Робота в групах – виконання вправи «Наголошення медичних термінів».

Студентів варто об'єднати в чотири групи (по 3 особи в кожній) і роздати картки з медичними термінами. Кожна група має сині, червоні, зелені або чорні ручки і повинна поставити наголоси запропонованим кольором. Студенти можуть обговорювати наголоси, однак лише у власній групі, згодом передають картку іншій за принципом «каруселі». Наголоси, звичайно, можуть збігатися з попередніми чи, навпаки, бути іншими. Таким чином, на кожній картці будуть вказані наголоси чотирима кольорами. Викладач збирає картки і вказує на сильні/слабкі акцентуаційні норми у професійній мові студентів.

Картка № 1: *асиметрія, невропатія, епілепсія, флюорографія, ортодонтія, дистрофія, наркоманія, атрофія.*

Картка № 2: *рентгенографія, педіатрія, шизофренія, танатофобія, ортопедія, електрокардіографія, хірургія, логопедія.*

Картка № 3: *рентгенометрія, кардіологія, амнезія, дозиметрія, агорафобія, аграфія, ветеринарія, клаустрофілія.*

Картка № 4: *токсикоманія, психопатія, сигмоїдоскопія, фетопатія, спектроскопія, фармація, томографія, інженерія.*

Виконання вправи з медичною термінологією, яка безпосередньо пов'язана з навчанням/роботою студентів, сприяє швидкому запам'ятовуванню наголошення слів і водночас підвищує культуромовний показник комуніканта.

VIII. Виконання інтерактивної вправи за допомогою методу «Прес».

Викладач пропонує переглянути відеофрагмент телепередачі «Медекспертиза», яка транслювалася на «5 каналі». Студентам потрібно записати пору-

шення літературних норм і за допомогою методу «Прес» повинні вказати: *Я вважаю, що у відеофрагменті порушено такі літературні норми... Наприклад, ... Основною причиною мовних огрехів є... Отже, ...*

За допомогою методу «Прес» студентам легше будувати свої висловлювання логічно. Якість виконання такої роботи завжди висока, адже можна проаналізувати всі порушення літературних норм.

Варто зазначити, щоб зосередити увагу студентів наприкінці практичного заняття, потрібно подавати завдання, які б із впевненістю їх зацікавили, мали підсумковий характер вивченого матеріалу і спонукали до покращення рівня володіння українським словом [1, 3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. XXI століття – це час швидкого розвитку різноманітних технологій, коли викладач своїми знаннями, досвідом, ораторською майстерністю, вмінням застосовувати інноваційні технології на практиці повинен зацікавити і навчити студента. Коли спілкування між комунікантами стає більш тісне, поєднання технологій інтерактивного навчання й нових методик викладання має прикладне значення – інтерес до дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» зростає в усіх студентів (незалежно від рівня знань). На нашу думку, метод «Мозковий штурм» і метод колективно-групового навчання «Мікрофон» сприяють швидкому і водночас якісному опитуванню студентів теоретичного матеріалу. За допомогою відеосупроводу практичного заняття легко вдається наголосити на найважливіших теоретичних аспектах. Виконання завдання «Фоторепортаж» підвищує

інтерес студентів до покращення рівня володіння українською мовою, адже виправлення чужих помилок – це дієвий метод для запам'ятовування норм літературної мови. Зауважимо, що робота в парах і в групах потребує більшої затрати часу, однак такі завдання є високоефективними, адже, окрім навчальної мети, має й виховний ефект – допомагає або навчає працювати, спілкуватись у колективі. Якість виконання колективно-групових завдань переважно вища, ніж індивідуальних, що сприяє досягненню високих результатів засвоєння знань та формуванню умінь. Виявився цікавим і дієвим метод «Прес» для підсумкової частини заняття, який дає можливість лаконічно перевірити застосування теоретичних знань на практиці.

Наголошуємо, що для повного виконання запропонованих завдань потрібна хоча б часткова попередня підготовка студентів до заняття: знання теоретичного матеріалу, написання вдома запропонованих завдань, сумлінне виконання пошукової роботи. Мовна культура як важлива ознака професіоналізму студентів-медиків пов'язана з освіченістю та духовним рівнем людини. Усвідомлення закономірностей розвитку державної мови, дотримання всіх типів норм – визначальні умови формування мовнокомунікативної компетенції майбутніх працівників медичної галузі.

Вважаємо, щоб удосконалювати вивчення теми «Мовна норма. Орфоепічна норма, норми наголосу», потрібно постійно оновлювати лексичний матеріал до заняття, зважати на спеціальність студентів, працювати на якість знань студента. Цікавим був би досвід проведення заняття з гостем-фахівцем.

Список літератури

1. Культура мови : від теорії до практики : монографія / [Л. Струганець, О. Бобесюк, О. Веремчук та ін.] ; за ред. Л. Струганець. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. – 216 с.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. І. Пометун,

Л. В. Пироженко ; за ред. О. І. Пометун. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

3. Юкало В. Я. Культура мови : навч. посіб. для студентів вищих медичних закладів освіти / В. Я. Юкало. – Тернопіль : Укрмедкнига, 1999. – 77 с.

References

1. Struhanets, L., Bobesiuk, O., Veremchuk, O., & Zalipska, I. (2015). *Kultura movy: vid teorii do praktyky [Culture of language: from theory to practice]*. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].
2. Pometun, O. I., & Pyrozhenko, L.V. (2004). *Suchasnyi urok. Interaktyvni tehnologii navchannia [Modern lesson.*

Interactive learning technologies]. Kyiv: Vydavnytstvo A.S.K [in Ukrainian].

3. Yukalo, V.Ya. (1999). *Kultura movy [Culture of language]*. Ternopil: Ukrmedknyha [in Ukrainian].

Отримано 08.04.19
Рекомендовано 11.04.19

Електронна адреса для листування: zalip_ija@tdmu.edu.ua